Komisja Europejska

© thinkstock, Iakov Kalinin

Ramowa dyrektywa wodna Unii Europejskiej

Woda jest fundamentem życia, a także ważnym zasobem, który przyczynia się do stabilnego rozwoju gospodarczego i społecznego ludzkości. Stanowi również niezbędny element naturalnych ekosystemów i regulacji klimatu.

Przyjęta w 2000 r. ramowa dyrektywa wodna (WFD) to pionierskie podejście do ochrony wody uwzględniające naturalne formacje geograficzne, jakimi są dorzecza. Dyrektywa określa precyzyjny harmonogram działań i wyznacza rok 2015 jako ostateczny termin osiągnięcia dobrego stanu wszystkich zasobów wodnych w Europie.

Europejskie zasoby świeżej wody są pod stałą presją. Przyczyniają się do tego działalność gospodarcza, wzrost populacji i procesy urbanizacyjne.

Jeżeli nie zostaną podjęte bardziej zdecydowane działania, już w 2015 r. stan ekologiczny 47% wód powierzchniowych w Europie będzie niezadowalający.

Około 25% wód gruntowych ma nieodpowiedni skład chemiczny ze względu na działalność człowieka. Stan chemiczny 40% wód powierzchniowych jest nieznany, co oznacza, że w wielu państwach członkowskich stopień monitorowania tych zasobów jest niewystarczający.

Plan ochrony zasobów wodnych Europy z 2012 r. wskazuje przeszkody na drodze do lepszego gospodarowania wodą i konkretne rozwiązania w tym zakresie, a także wyznacza kierunki unijnej polityki wodnej na najbliższe lata.

Ramową dyrektywę wodną uzupełniają bardziej konkretne akty prawne UE:

- dyrektywa w sprawie środowiskowych norm jakości (2008),
- dyrektywa w sprawie środowiskowych norm jakości (2008),
- dyrektywa powodziowa (2007),
- dyrektywa w sprawie ochrony wód podziemnych (2006),
- dyrektywa w sprawie zarządzania jakością wody w kąpieliskach (2006),
- dyrektywa w sprawie wody pitnej (1998),
- dyrektywa dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych (1991),
- dyrektywa azotanowa (1991).

Fakt nr 1: Europejskie zasoby wody są pod stałą presją.

Wszyscy potrzebujemy wody, nie tylko do picia. Woda umożliwia wspieranie i utrzymywanie wzrostu gospodarczego w takich sektorach jak rolnictwo, rybołówstwo, wytwarzanie energii, produkcja przemysłowa, transport i turystyka. Jest także niezbędnym elementem naturalnych ekosystemów i regulacji klimatu. Dostępność wody jest jednak mocno uzależniona od zmian klimatu. Naukowcy ostrzegają o zwiększonym ryzyku występowania suszy i powodzi w najbliższych dziesięcioleciach. Ogólne zapotrzebowanie na wodę rośnie, wywierając presję na dostępne zasoby.

Jednocześnie jakość wód jest zagrożona takimi czynnikami jak zanieczyszczenia, nadmierna eksploatacja i zmiany hydromorfologiczne spowodowane m.in. działalnością przemysłową i rolniczą, rozwojem obszarów miejskich, zabezpieczeniami przeciwpowodziowymi, produkcją energii, nawigacją, rekreacją i odprowadzaniem ścieków.

Fakt nr 2: Działania UE są potrzebne ze względu na transgraniczny charakter zmian, a podejście oparte na dorzeczach to najlepszy sposób gospodarowania zasobami wody.

Rzeki przekraczają granice państw, docierając do odległych mórz. Wszystkie państwa członkowskie UE — z wyjątkiem wysp takich jak Cypr i Malta — współużytkują zasoby wodne z sąsiadami. Dorzecze lub zlewnia rzeki obejmuje cały system cieków wodnych — od źródeł i pomniejszych dopływów po estuarium wraz z wodami podziemnymi. Zlewnie rzek i powiązane z nimi tereny przybrzeżne w UE i państwach członkowskich zostały podzielone na 110 obszarów, z których 40 przekracza granice państw, pokrywając około 60% terytorium Unii Europejskiej.

Jednolite gospodarowanie zlewniami rzek i dorzeczami jest oparte na całościowym podejściu do ochrony wód, od źródeł i dopływów rzek aż po ich ujścia. Koncepcja oparta na dorzeczach to najlepszy sposób zarządzania zasobami wody.

Ramowa dyrektywa wodna zobowiązuje państwa członkowskie do przygotowania planów gospodarowania wodami w dorzeczu (RBMP) obejmujących wszystkie 110 obszarów dorzeczy.

Fakt nr 3: Konieczne jest osiągnięcie dobrego stanu ekologicznego i chemicznego w celu ochrony zdrowia ludzi, zasobów wody, naturalnych ekosystemów i różnorodności biologicznej.

Definicja stanu **ekologicznego** uwzględnia różnorodność fauny i flory wodnej, dostępność składników odżywczych oraz takie aspekty jak zasolenie, temperatura i zanieczyszczenie substancjami chemicznymi. Bierze również pod uwagę cechy morfologiczne, takie jak ilość i przepływ wody, głębokość zbiorników i budowa koryt rzecznych.

Określony w ramowej dyrektywie wodnej schemat klasyfikacji stanu ekologicznego wód powierzchniowych wyróżnia pięć kategorii: stan bardzo dobry, dobry, umiarkowany, zły i bardzo zły. „Stan bardzo dobry" oznacza zerowy lub minimalny wpływ człowieka. „Stan dobry" oznacza niewielkie odchylenie od stanu bardzo dobrego, „stan umiarkowany" wskazuje odchylenie umiarkowane i tak dalej.

Na obszarze UE znajduje się ponad 100 tysięcy jednolitych części wód: 80% z nich to rzeki, 15% to jeziora, zaś 5% — wody przybrzeżne i przejściowe. Jedna rzeka może składać się z różnych części wód ze względu na zmianę stanu wody.

Na schemacie poniżej przestawiono rzekę o wysokiej jakości wody u źródeł, która wraz z biegiem staje się coraz bardziej zanieczyszczona.

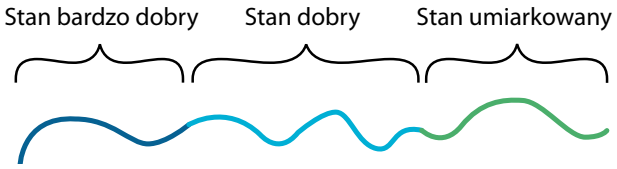

W celu zdefiniowania dobrego stanu **chemicznego** w Unii Europejskiej zostały określone środowiskowe normy jakości dotyczące 45 nowych i 8 wcześniej uregulowanych czynników zanieczyszczeń. W tym zakresie ramowa dyrektywa wodna jest wspierana przez inne unijne akty prawne, takie jak rozporządzenie REACH w sprawie chemikaliów, dyrektywa w sprawie emisji przemysłowych i rozporządzenia dotyczące środków ochrony roślin.

Zasady dotyczące **wód podziemnych** są nieco inne, a cele dotyczące ich dobrego stanu chemicznego i ilości zostały określone w ramowej dyrektywie wodnej. Państwa członkowskie muszą korzystać z danych geologicznych w celu identyfikowania znacznych ilości wody w formacjach wodonośnych oraz ograniczania poboru wody do ilości niższej niż roczne sztuczne zasilenie. Wody podziemne nie mogą być zanieczyszczone — konieczne jest wykrywanie i eliminowanie wszelkich źródeł zanieczyszczeń.

Fakt nr 4: Zaangażowanie ludzi jest bardzo ważne.

Zgodnie z ramową dyrektywą wodną państwa członkowskie muszą prowadzić szeroko zakrojone konsultacje publiczne z zainteresowanymi stronami, aby określić problemy, rozwiązania i koszty, które należy uwzględnić w planach

gospodarowania dorzeczami. Wymaga to co najmniej półrocznych konsultacji nad wersjami roboczymi planów gospodarowania dorzeczami w 2015 r., a następnie co sześć lat wraz z aktualizacją tych planów.

Wsparcie i zaangażowanie obywateli jest niezbędnym warunkiem skutecznej ochrony wód. Bez powszechnego poparcia instrumenty prawne będą nieskuteczne. Obywatele w Europie odgrywają kluczową rolę we wprowadzaniu ramowej dyrektywy wodnej, ułatwiając władzom państwowym traktowanie w sposób zrównoważony kwestii społecznych, środowiskowych i gospodarczych.

Niedobór wody i susze w Unii Europejskiej

Susza oznacza tymczasowe ograniczenie dostępności wody, na przykład z powodu braku opadów deszczu w dłuższym okresie. Natomiast *niedobór wody* występuje wtedy, gdy zapotrzebowanie na nią przekracza ilość naturalnie dostępnych zasobów.

- Niedobór wody jest coraz częstszym, niepokojącym zjawiskiem, które dotyka co najmniej 11% populacji Europy i 17% terytorium UE.
- Od 1980 r. wzrosła liczba i intensywność przypadków suszy w Europie. Szacuje się, że w ciągu ostatnich 30 lat koszty suszy wyniosły około 100 miliardów euro.
- Poważnym problemem w UE jest nadmierny pobór wody związany z nawadnianiem gruntów (w tym działania niezgodne z prawem). Dotyczy to zwłaszcza dorzeczy nad Morzem Śródziemnym, gdzie nadmierny pobór uniemożliwia osiągnięcie dobrego stanu wód.
- Straty spowodowane przeciekami z infrastruktury wodnej sięgają 50% zasobów wody. Sektor gospodarki wodnej musi odgrywać znaczącą rolę w określeniu gospodarczo zrównoważonych poziomów przecieku (SELL).
- Aby zapobiegać suszom, rządy państw członkowskich potrzebują systemów wczesnego ostrzegania. W tym celu Wspólne Centrum Badawcze Komisji Europejskiej uruchomiło Europejskie Obserwatorium ds. Susz.

Zestawienie okresów suszy, które wystąpiły w Europie w latach 1971-1980 i 2001-2011

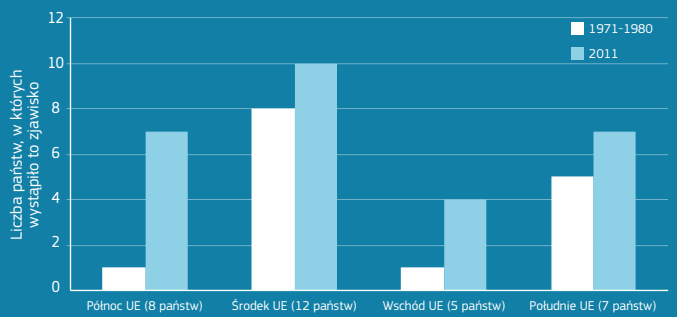

Fakt nr 5: Mimo postępów wymaganych jest więcej zmian.

Dyrektywa jest wdrażana w ramach sześcioletnich cykli, z których pierwszy przypada na lata 2009–2015. Po wejściu w życie dyrektywy państwa członkowskie musiały geograficznie zdefiniować obszary dorzeczy i wyznaczyć instytucje odpowiedzialne za gospodarkę wodną (2003). Kolejnym etapem było przeprowadzenie wspólnej analizy gospodarczej i środowiskowej (2004). Państwa członkowskie były zobowiązane do uruchomienia sieci monitorowania wody do 2006 r.

W roku 2009 upłynął termin przygotowania przez państwa UE planów gospodarowania wodami w dorzeczach i programów stosowania instrumentów umożliwiających realizację celów ramowej dyrektywy wodnej, natomiast do 2010 r. trzeba było wprowadzić zasady dotyczące cen wody.

W 2012 r. Komisja Europejska opublikowała trzecie sprawozdanie na temat statusu wdrożenia. Jak wynika ze sprawozdania, w 2009 r. 43% wód powierzchniowych było w stanie dobrym, a do roku 2015 odsetek ten ma się zwiększyć do 53% dzięki działaniom zaplanowanym przez państwa członkowskie. Oznacza to, że w przypadku niepodjęcia dalszych wysiłków niedobór wód w stanie dobrym sięgnie 47% w 2015 r.

Celem planu ochrony wód jest wyeliminowanie przeszkód uniemożliwiających osiągnięcie postępów poprzez skupienie się na skuteczniejszym wdrażaniu, lepszej integracji celów polityki i uzupełnieniu brakujących rozporządzeń. Plan uwzględnia takie zagadnienia jak użytkowanie ziemi, zanieczyszczenie wód, oszczędne gospodarowanie wodą, jej ochrona oraz sprawniejsze zarządzanie.

Fakt nr 6: Gospodarowanie wodą jest powiązane z wieloma obszarami polityki, zaś ich integracja jest niezbędna do zrównoważonego użytkowania wody.

Woda jest wykorzystywana w wielu różnych obszarach działalności gospodarczej, zatem podlega odpowiednim przepisom regulującym prowadzenie takich działań. Dotyczy to na przykład rolnictwa, używania ziemi i zagospodarowania terenów, wytwarzania energii, żeglugi śródlądowej, przemysłu produkcyjnego i turystyki.

Te segmenty gospodarki wymagają (tak jak wszyscy ludzie) dobrego stanu ekosystemów wodnych i zależnych od wody, które zapewniają żywność i wodę, są niezbędne do utrzymania odpowiedniego stanu zdrowia ludzi, a także ułatwiają regulację klimatu. Na przykład tereny podmokłe zatrzymują i oczyszczają wodę oraz pochłaniają gazy cieplarniane, co daje korzyści rzędu miliardów euro.

Dobre gospodarowanie wodą powinno uwzględniać wszystkie te obszary, zaś ramowa dyrektywa wodna obejmuje każdy z aspektów użytkowania i konsumpcji wody.

KH-04-14-216-PL-C

Fakt nr 7: Zmiana klimatu zwiększa przyszłe wyzwania

W najbliższych dziesięcioleciach zmiany klimatyczne będą powodować znaczne problemy z gospodarowaniem wodą w Unii Europejskiej. Zmiana klimatu będzie mieć prawdopodobnie następujące konsekwencje:

- Obniżenie temperatury opadów i wzrost temperatur w okresie letnim, zwłaszcza na południu i na wschodzie, co spowoduje obciążenie ograniczonych zasobów. Plan ochrony wód zawiera propozycje różnych instrumentów ułatwiających oszczędne gospodarowanie wodą, takie jak obliczenia przepływu ekologicznego (ilości wody, jaka jest potrzebna do przetrwania ekosystemów wodnych), wdrożenie systemów inwentaryzacji wody w celu oszczędnego przydzielania jej zasobów, ponowne wykorzystywanie wody w irygacji i przemyśle, mierzenie zużycia i określanie cen wody, a także kryteria bezpiecznego dla środowiska projektowania produktów związanych z wodą.
- Większa ilość opadów deszczu i wyższe ryzyko powodzi, zwłaszcza na północy. Powodzie występują coraz częściej zarówno w Europie Wschodniej, jak i Wielkiej Brytanii i Irlandii. Jak wynika z danych ubezpieczycieli, od roku 1980 częstotliwość powodzi w Niemczech i Europie Środkowej wzrosła dwukrotnie. W latach 1989–2008 powodzie odpowiadały za 40% szkód gospodarczych w Europie. Dyrektywa powodziowa z 2007 r. jest oparta na prewencyjnym podejściu i wymaga od państw członkowskich opracowania do roku 2015 planów zarządzania zagrożeniem powodziowym w sposób skoordynowany z następnym cyklem planów gospodarowania wodami w dorzeczach (2016–2021). Plan ochrony wód wspiera rozwój zielonej infrastruktury, w tym przywracanie równin zalewowych, jako sposobu ograniczenia zagrożenia powodziowego za pomocą sił natury.

Czy wiesz, że...

Wyprodukowanie 1 kilograma wołowiny pochłania około 16 tys. litrów wody, jednej filiżanki kawy — 140 litrów wody, zaś 1 kilograma kukurydzy — 900 litrów wody.

Każdego roku w Unii Europejskiej pobieramy około 247 000 mln metrów sześciennych wody ze źródeł podziemnych i powierzchniowych (strumieni, jezior i rzek).

Największa część (44%) pobranej wody jest wykorzystywana do chłodzenia w procesie produkcji energii. Większość tej wody powraca do rzek.

Rolnictwo i produkcja żywności pochłania 24% wydobytych zasobów wody, ale w regionach południowych odsetek ten może wynosić nawet 80%. Mimo to większość wydajnych gospodarstw rolnych wykorzystuje niewielką ilość terenów nawadnianych: Na przykład w Hiszpanii ponad 60% łącznej wartości produkcji rolnej pochodzi z 14% nawodnionych pól uprawnych.

17% wydobytej wody jest zużywane przez publiczne sieci wodociągowe (w tym gospodarstwa domowe, instytucje sektora publicznego i małe firmy), a 15% tych zasobów jest wykorzystywane w przemyśle. Połowa wody używanej w działalności produkcyjnej trafia do sektora chemicznego i rafinerii ropy, a pozostała część w większości jest zużywana przez przemysł metalowy, papierniczy i przetwórstwo żywności.

Przydatne informacje:

Polityka wodna UE, plan ochrony wód i linki do planów gospodarowania wodą w dorzeczach:
http://water.europa.eu/policy

Informacje na temat wody:
http://ec.europa.eu/environment/water/participation/notes_en.htm

Mapy i wykresy:
http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/facts_figures/index_en.htm

Wspólna strategia implementacji:
http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/objectives/implementation_en.htm

Europejskie partnerstwo innowacyjne na rzecz wody (EIP):
http://ec.europa.eu/environment/water/innovationpartnership/index_en.htm

CIRCABC:
https://circabc.europa.eu/faces/jsp/extension/wai/navigation/container.jsp

WISE — Europejski System Informacji Wodnej:
http://water.europa.eu

Europejska Agencja Środowiska — woda:
www.eea.europa.eu/themes/water

Źródła do sekcji "Czy wiesz, że...":
http://www.waterfootprint.org/?page=files/home
http://www.eea.europa.eu/articles/the-water-we-eat

Urząd Publikacji

Wydrukowano na papierze z recyklingu, wyróżnionym odznaką ekologiczną UE dla papieru graficznego (www.ecolabel.eu)

doi:10.2779/86989